

Ex
Examinering

Toolkit

Kwaliteitsborging examencommissies mbo

Module 3

Aan de slag: instrumenten voor kwaliteitsborging

Module 3

Aan de slag: instrumenten voor kwaliteitsborging

Inhoud

In deze module staat het 'hoe' van de kwaliteitsborging centraal. De centrale vraag in deze module is: hoe signaleert de examencommissie risico's en kan zij verbetervoorstellen formuleren voor:

1. de kwaliteit van examenplannen
2. de kwaliteit van exameninstrumenten
3. de kwaliteit van afname en beoordeling
4. de kwaliteit van diplomering
5. de deskundigheid van alle betrokkenen bij examinering
6. het functioneren van de examenorganisatie.

Werkwijze

In deze module worden de examentaken zoals die beschreven staan in de brochure Examentaken mbo gevolgd. Bij elk van de taken wordt het proces beschreven en worden beschikbare instrumenten aangereikt. De examencommissie voert deze taken uit op basis van het borgingsplan met daarin de wijze waarop ze de kwaliteit gaat borgen.

Opbrengst

De opbrengsten van het werken met deze module zijn:

- de examencommissie is in staat om risico's te signaleren en op basis daarvan verbetervoorstellen te formuleren
- de examencommissie kan de vaststellingstaken uitvoeren
- de examencommissie kan de borgingsinstrumenten die de instelling gebruikt, hanteren
- de examencommissie kan daarover rapporteren naar het management.

3.1 Positionering van de examencommissie

Binnen de examenorganisatie heeft iedereen een eigen taak en verantwoordelijkheid. In de 'Examentaken mbo' zijn de verschillende taken op een rij gezet. Wat betreft de kwaliteit van examinering wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen de taak van de examencommissie en het opleidingsteam:

- het opleidingsteam of manager is verantwoordelijk voor het organiseren van de examinering volgens de (kwaliteits)doelen
- de examencommissie is verantwoordelijk voor het borgen van de kwaliteit, door risico's te signaleren en verbetervoorstellen te doen.

Beide taken moeten elkaar in de praktijk goed aanvullen om de kwaliteits-cyclus werkend te houden. Onderstaande tabel maakt de positie van de examencommissie ten opzichte van het management en de opleidingsteams inzichtelijk:

Tabel 4. Overzicht van complementerende taken op uitvoerend niveau

Examencommissie	Management en opleidingsteams
<p>Borgen van examenkwaliteit Signaleert risico's en formuleert verbetervoorstellen voor examenplannen en exameninstrumenten</p>	<p>Zorgen voor examenkwaliteit Opstellen examenplan</p>
<p>Vastellen van instellingexamens</p>	<p>Construeren en/of inkopen instellingsexamens</p>
<p>Signaleert risico's en formuleert verbetervoorstellen voor afname en beoordeling van examens</p>	<p>Zorgen voor kwaliteit van afname en beoordeling examens</p>
<p>Signaleert risico's en formuleert verbetervoorstellen voor deskundigheid betrokkenen</p>	<p>Zorgen voor kwaliteit deskundigheid betrokkenen</p>
<p>Signaleert risico's en formuleert verbetervoorstellen voor examenorganisatie</p>	<p>Zorgen voor een adequate examenorganisatie</p>

Afstemming en dialoog

3.2 Kwaliteit van examenplannen: signaleren risico's en formuleren verbetervoorstellen

De opleiding laat het volgende zien:

- de opleiding ontwikkelt per kwalificatie en cohort een examenplan waarin alle examenonderdelen staan waaraan een student moet voldoen, inclusief de bijbehorende beslisregels. Daarnaast maakt zij per keuzedeel een examenplan
- ook laat de opleiding zien welke kwaliteitsdoelen ten aanzien van de examenplannen zijn gesteld. Dit doet zij op basis van eerdere verbetervoorstellen of vernieuwd beleid. Hiermee laat de opleiding zien hoe zij aan verbetering heeft gewerkt en wat de resultaten daarvan zijn.

De check door de examencommissie

Om de examencommissie in de gelegenheid te stellen eventuele risico's te signaleren en verbetervoorstellen te doen, dient de opleiding het examenplan te voorzien van een ingevulde vaststellingslijst of checklist. De examencommissie:

- checkt aan de hand van de vaststellingslijst (of checklist) de kwaliteit van het examenplan. Hierbij is oog voor:
 - dekking van de werkprocessen
 - validiteit en betrouwbaarheid van de examens
 - toelichting naar de student
 - hantering passende examenvorm.
- doet op basis van deze kwaliteitscheck verbetervoorstellen
- formuleert bij deze verbetervoorstellen duidelijk op welke manier de opleiding kan laten zien hoe aan deze voorstellen tegemoet wordt gekomen.

Verder lezen

- [Vaststellingslijst examenplan](#) - voorbeeld vaststellingslijst Servicepunt examinering mbo (2017)
- [Examentaken mbo](#) - publicatie Servicepunt examinering mbo (2017)

3.3 Kwaliteit van exameninstrumenten

De opleiding laat het volgende zien:

- de opleiding maakt bij de examinering gebruik van vastgestelde exameninstrumenten
- dat instellingsprocedures voor constructie van de examens zijn gevolgd en dat daarbij ook de landelijke collectieve afspraken voor het construeren en vaststellen zijn toegepast
- dat eventuele procedures voor opvolging van gesignaleerde gebreken van de examens zijn gevolgd
- dat het exameninstrumentarium conform het examenplan is en als geheel voldoet aan de kwaliteitseisen zoals beschreven in het Onderzoekskader van de Onderwijsinspectie:
 - het exameninstrumentarium sluit aan op de uitstroomseisen en voldoet aan de toetstechnische eisen
 - het exameninstrumentarium dekt de eisen van het kwalificatiedossier. Dit geldt ook voor het keuzedeel of de keuzedelen van de opleiding
 - de examenvormen passen bij de taakcomplexiteit
 - het instrumentarium maakt evenwichtige waardering mogelijk en doet recht aan de kerntaken, werkprocessen en overige vereisten uit het kwalificatiedossier en die van de keuzedelen
 - de cesuur ligt op het niveau waarop de student aan de eisen voldoet
 - het beoordelingsvoorschrift maakt objectieve beoordeling mogelijk
 - exameninstrumenten zijn voorzien van afnamecondities en instructies voor studenten en beoordelaars.

De check door de examencommissie

De examencommissie stelt de instellingsexamens vast op basis van de kwaliteitscriteria die zij hiervoor heeft gesteld. Vaak is hiervoor een vaststellingslijst opgesteld. De examencommissie kan zich hierbij laten adviseren door een vaststellingadviescommissie. De examencommissie bekijkt ter controle een (aselecte) steekproef van exameninstrumenten en/of laat exameninstrumenten daartoe (extern) controleren. Bij gebreken geeft de examencommissie aan het opleidingsteam aan hoe het exameninstrument verbeterd moet worden voor de exameninstrumenten definitief vast te stellen. Hierbij formuleert de examencommissie duidelijk op welke manier de opleiding aan deze voorstellen tegemoet kan komen.

Tip

Check de website www.valideringexamens.nl voor de laatste landelijke ontwikkelingen over de validering en vaststelling van exameninstrumenten.

Verder lezen

- [Procesgebied \(construeren en\) vaststellen](#) - instrumenten voor het vaststellen van examens (2017)
- [Vaststellen exameninstrumenten](#) - publicatie Servicepunt examinering mbo (2015)
- [Vaststelling en screening examens](#) - publicatie Jan Adema (CITO, 2014)
- [Procedure evaluatie exameninstrumenten](#) - voorbeeld ROC A12 (2016)
- [Procedure evaluatie exameninstrumenten](#) – toelichting ROC A12 (2016)
- [Collectieve afspraken vaststellen en construeren examens](#) - Bestuursafspraken MBO Raad - NRTO (2016)
- [Handleiding examenprocessen](#) - voorbeeld Friesland College (2016)
- [Handreiking raamwerk kennisexamen en matrijs](#) – Servicepunt examinering mbo (2017)
- [Handreiking raamwerk praktijkexamen en matrijs](#) – Servicepunt examinering mbo (2017)
- [Handreiking raamwerk presentatie en matrijs](#) – Servicepunt examinering mbo (2017)
- [Handreiking raamwerk portfolio en matrijs](#) – Servicepunt examinering mbo (2017)
- [Handreiking raamwerk cgi en matrijs](#) – Servicepunt examinering mbo (2017)
- [Handreiking raamwerk verslag en matrijs](#) – Servicepunt examinering mbo (2017)

3.4 Kwaliteit van afname en beoordeling

De examens zijn afgenomen en beoordeeld zoals geformuleerd in het examenplan en zoals voorgeschreven in het handboek examinering. De opleiding laat hiervoor het volgende zien:

- de afnamecondities en beoordelingen zijn voor studenten gelijkwaardig
- de condities doen recht aan de context van het toekomstig beroep; onderdelen van het examen vinden in de (reële) beroepspraktijk plaats
- of en waar afgeweken wordt van de exameninstrumenten en de voorschriften uit het handboek en waarom. Deze afwijkingen worden voorafgaand aan het examen voorgelegd aan de examencommissie
- dat de beoordeling betrouwbare uitkomsten oplevert, beoordeling deskundig plaatsvindt en is gericht op een passende balans in vereiste kennis, houding en vaardigheden
- de inrichting van het examen, de planning van de examenperiodes en beoordelingswijze en de procedure voor beroep en bezwaar tijdig voor studenten beschikbaar zijn en voor alle betrokkenen transparant en eenduidig
- welke kwaliteitsdoelen aan de afname en beoordeling zijn gesteld. Dit doet zij op basis van eerdere verbetervoorstellen of vernieuwd beleid. Hiermee laat de opleiding zien hoe zij aan verbetering heeft gewerkt en wat de resultaten daarvan zijn.

De opleiding laat dit zien door het aanleveren van:

- processen verbaal
- informatie over geschiktheid van examenlocatie
- evaluaties van de examens door studenten
- evaluaties van de examens door examinatoren
- een overzicht van klachten en resultaten van de klachtenanalyse
- een analyse van de examenresultaten.

De check door de examencommissie

De examencommissie bekijkt de door de opleiding aangedragen documenten. De examencommissie woont op basis van een risicogerichte steekproef de afname en de beoordeling van examens bij. Daarnaast evalueert de examencommissie de afname en beoordeling door in gesprek te gaan met studenten en examinatoren of onder hen een evaluatie uit te voeren.

Verder lezen

- [Checklist examensetting / afnamecondities](#) - voorbeeld bijwonen examen ROC A12 (2016)
- [Kwaliteitsborgingsplan: samenhang examentaken en rolverdeling](#) - voorbeeld ROC A12 (2016)
- [Checklist evaluatie procesgebied examinering](#) - handreiking Servicepunt examinering mbo (2017)
- [Examinering in de reële beroepscontext](#) - themaonderzoek Onderwijsinspectie (2016)

3.5 Kwaliteit van diplomering

De opleiding zorgt ervoor dat de studenten voldoen aan de voorwaarden voor het verkrijgen van een diploma, een certificaat of een instellingsverklaring. De opleiding laat het volgende zien:

- studenten hebben een compleet examendossier waarin zichtbaar is dat studenten aan de voorwaarden voldoen
- welke kwaliteitsdoelen naar aanleiding van eerdere verbetervoorstellen zijn gesteld, hoe de opleiding daaraan heeft gewerkt en wat de resultaten daarvan zijn.

De opleiding laat dit zien door:

- een overzicht voorgedragen kandidaten
- een overdracht van de examendossiers aan de examencommissie
- een overdracht van de resultaten van de evaluaties van examendossiers.

De check door de examencommissie

De examencommissie voert een steekproef uit op de kwaliteit en compleetheid van de examendossiers.

Verder lezen

- [Stappenplan opstellen examenplan](#) - handreiking Servicepunt examinering mbo (2017)
- [Vaststellingslijst examenplan](#) - voorbeeld Servicepunt examinering mbo (2017)
- [Checklist evaluatie procesgebied examinering](#) - handreiking Servicepunt examinering mbo (2017)
- [Handreiking analyseren van examenresultaten](#) - voorbeeld Servicepunt examinering mbo (2017)
- [Handreiking analyseren van klachten](#) - handreiking Servicepunt examinering mbo (2017)

3.6 Deskundigheid van betrokkenen bij examinering

De opleiding is ervoor verantwoordelijk dat in alle fases van de examinering deskundige personen betrokken zijn. De opleiding laat het volgende zien:

- welke kwaliteitsdoelen zijn naar aanleiding van eerdere verbetervoorstellen gesteld, hoe de opleiding daaraan gewerkt heeft en wat de resultaten daarvan zijn
- per fase van de examinering welke personen betrokken zijn en welke deskundigheid deze personen hebben in relatie tot de betreffende fase
- het beleid en de uitvoering ten aanzien van deskundigheidsbevordering van bij de examinering betrokken personen.

De opleiding laat dit zien door:

- een overzicht van de examendeskundigheid van de bij de examinering betrokken personen (ervaring, scholing, certificering)
- een overzicht van deskundigheidsbevordering (beleid en uitvoering).

De check door de examencommissie

De examencommissie legt de resultaten van een analyse van de overzichten die de opleiding heeft aangeleverd naast de kaders van de mbo-school en/of de opleiding. De examencommissie signaleert op basis van deze vergelijking eventuele risico's ten aanzien van de deskundigheid van bij de examinering betrokken personen.

Verder lezen

- [Deskundigheid examencommissies](#) - publicatie Servicepunt examinering mbo (2017)
- [Verkenning varianten deskundigheidborging examencommissies](#) - rapportage onderzoek, AO Consult (2016)

3.7 Het functioneren van de examenorganisatie

De examencommissie opereert niet op zichzelf. Examenkwaliteit wordt gezamenlijk gerealiseerd. Het is goed om als examencommissie het functioneren van de examenorganisatie regelmatig tegen het licht te houden. Dit hoeft niet jaarlijks en is mede afhankelijk van waar de examencommissie risico's inschat.

De examenorganisatie functioneert efficiënt en effectief en communiceert adequaat met stakeholders over de opbrengsten. De organisatie-eenheden zoals de opleiding, het examenbureau, betrokken staffunctionarissen die deel uitmaken van de examenorganisatie laten het volgende zien:

- waar en hoe de (wettelijke) taken worden uitgevoerd
- procedures worden gevolgd binnen de daartoe gestelde deadline(s)
- de tevredenheid van stakeholders.

Dit kan je doen door bijvoorbeeld:

- een zelfevaluatie uit te voeren
- (eventueel) periodiek een audit uit te (laten) voeren
- de resultaten van de audit te analyseren en verbeteracties die daaruit voortvloeien op te nemen in het jaarplan.

De zelfevaluaties en analyses worden beschikbaar gesteld aan de examencommissie.

De check door de examencommissie

De examencommissie kan gebruik maken van de scan 'examenorganisatie' uit de Procesarchitectuur examinering of de zelfevaluatie die bij deze toolkit hoort en legt de resultaten van deze scan en de analyse van de audit naast de doelstellingen van de organisatie/opleiding. Daarnaast evalueert zij ook haar eigen functioneren.

Verder lezen

- [Interne audit 1 - indicatoren en methode](#) - handreiking Servicepunt examinering mbo (2017)
- [Interne audit 2 - hulpmiddelen en uitvoering](#) - handreiking Servicepunt examinering mbo (2017)
- [Interne audit 3 - format auditrapportage](#) - voorbeeld Servicepunt examinering mbo (2017)

3.8 Jaarverslag examencommissie

In de wet staat: "De examencommissie stelt jaarlijks een verslag op over de examenkwaliteit per opleiding, aan de hand van de standaarden, bedoeld in artikel 7.4.4, en haar werkzaamheden en verstrekt dit verslag aan het bevoegd gezag van de instelling of de exameninstelling."

In het jaarverslag doet de examencommissie verslag van haar werkzaamheden en de examenkwaliteit. Het heeft als doel intern verantwoording van de kwaliteit van examinering aan het bevoegd gezag af te leggen. Het verslag geeft inzicht in:

- de gestelde kwaliteitsdoelen voor producten, processen en professionaliteit
- de kwaliteitscriteria waaraan deze kwaliteitsdoelen zijn getoetst
- de mate waarin de kwaliteitsdoelen zijn behaald. Zijn er risico's gesignaleerd? En waar blijkt dit uit?
- verbetervoorstellen die op basis van de gesignaleerde gebreken en risico's.

Jaarverslag examencommissie

(Verplicht) activiteitenverslag examencommissie met onder andere:

- activiteiten, werkzaamheden
- samenstelling, deskundigheid, functioneren examencommissie
- vergademomenten
- borgingsverslag

Verslag kwaliteitsborging

Verslag waarin staat op welke wijze de examencommissie de kwaliteit van examinering heeft geborgd.

Verder lezen

- [Handreiking jaarverslag examencommissie](#) - voorbeeld Servicepunt examinering mbo (2017)

3.9 Suggesties voor interne training bij

Deze suggestie voor interne training leent zich niet alleen voor examencommissieleden, maar ook voor leidinggevenden, (kwaliteits)adviseurs en auditoren is de informatie relevant. Ook voor hen, of samen met hen kan een afzonderlijke werksessie worden georganiseerd. Tip: betrek als examencommissies ook de adviseurs kwaliteitszorg.

Aan de slag

Lees de module door en neem kennis van de bijbehorende documenten en de binnen de school/opleiding beschikbare instrumenten/werkwijzen zoals vaststellingscriteria voor examenplannen en -instrumenten, de wijze van kwaliteitsborging bij afname en beoordeling en de checklists voor examendossiers. Eventueel kunnen ook de uitkomsten uit de zelfevaluatie die bij deze toolkit hoort als input gebruikt worden.

Beantwoord vervolgens gezamenlijk de volgende vragen:

- welke vragen heeft u bij deze instrumenten/werkwijzen?
- zijn de gehanteerde begrippen duidelijk?
- is de voorgestelde werkwijze bij het werken met de instrumenten duidelijk/volledig?
- leveren de verschillende instrumenten daadwerkelijk de informatie op die de examencommissie nodig heeft om inzicht te hebben in de kwaliteit en verloop van de verschillende examenprocessen?

Maak het concreet:

Ervaar zelf het gebruik van de instrumenten. Bijvoorbeeld: neem een vastgesteld exameninstrument, beoordeel deze aan de hand van de vaststellingslijst, analyseer de beschikbare gegevens en formuleer verbeter suggesties.

Analyseer samen het jaarplan. Bespreek met elkaar: in hoeverre zijn de gestelde doelen uit het jaarplan gehaald? Geven de evaluatie-gegevens voldoende inzicht in het verloop van de processen en resultaten? Wat zijn per opleiding de sterktes en zwaktes, welke ontwikkelingen laten de opleidingen zien? Wat zou er verbeterd kunnen worden? Op basis van het gesprek heeft de examencommissie input voor het jaarverslag.